

DOBNE I SPOLNE RAZLIKE U SAMOOTKRIVANJU ADOLESCENATA RAZLIČITIM OSOBAMA

Katica LACKOVIĆ-GRGIN, Zvezdan PENEZIĆ
Filozofski fakultet, Zadar

Sandra ŽUTELIJA
Benkovac

UDK: 159.922.8
159.942-053.6
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 9. 2. 2000.

Provedeno je ispitivanje u 139 srednjoškolaca i 287 studenata s ciljem utvrđivanja faktorske strukture Jourardova upitnika samootkrivanja (SDQ), posebno za samootkrivanje majci, ocu, najboljem prijatelju, najboljoj prijateljici, partneru i strancu. Željelo se provjeriti postoje li dobne i spolne razlike u tome samootkrivanju te kakav je odnos između samootkrivanja i sramežljivosti. Utvrđena je jednofaktorska struktura samootkrivanja majci i najboljoj prijateljici, što znači da se tim osobama adolescenti podjednako otkrivaju u više i u manje intimnim područjima. U samootkrivanju ocu, najboljem prijatelju, partneru i strancu utvrđena je dvofaktorska struktura: jedan faktor se odnosi na intimnija, a drugi na manje intimna područja. Adolescenti se ovim osobama manje otkrivaju u intimnijim područjima. Pokazalo se da se sramežljiviji manje otkrivaju ocu i najboljem prijatelju, a samo-otkrivanje majci i najboljoj prijateljici nije povezano sa sramežljivošću. Djevojke se više otkrivaju majci, najboljoj prijateljici i partneru od mladića, što je sukladno s nalazima o većem samootkrivanju odraslih žena u usporedbi s odraslim muškarcima. Srednjoškolci se općenito manje otkrivaju partneru u intimnijim područjima, nego studenti. Muški se srednjoškolci manje otkrivaju ocu, majci i najboljoj prijateljici od studenata muškog spola.

UVOD

Jedan od nekoliko razvojnih zadataka koje većina kultura postavlja pred adolescente jest postizanje emocionalne i ponašajne neovisnosti o roditeljima te uspostavljanje novih intimnih veza s osobama izvan obiteljskoga kruga (Havighurst, 1953.; Lerner, 1982.; Lacković-Grgin, 1985.). Tijekom adolescencije mladi internaliziraju takve kulturalne zahtjeve te ih doživljavaju kao vlastite razvojne ciljeve. S tim u svezi povećava se interes mladih za oblikovanje prijateljskih i romantičnih veza koje, kad se ostvare, olakšavaju postizanje emocionalne neovisnosti o roditeljima, a pomažu i smanjenju anksioznosti nastale zbog porasta individuacije i separacije od roditelja. Prijatelji i romantični partneri olakšavaju i stjecanje ponašajne neovisnosti o roditeljima jer osiguravaju zajedničke aktivnosti (radne i zabavne), razmjenu misli i osjećaja (uzajamnu refleksiju) te predstavljaju izvore socijalne podrške u situacijama stresa (Burhmester i Prager, 1995.; Lacković-Grgin, 2000.).

Neuspjesi u uspostavljanju prijateljskih i romantičnih veza, odnosno poremećene intimne veze te gubici prijatelja ili partnera, predstavljaju stresna iskustva koja su najčešći uzrok usamljenosti u adolescenciji i u odrasloj dobi (Penezić i suradnici, 2000.; Rokach i suradnici, 2000.). Od usamljenosti, a zbog neadekvatnih interpersonalnih odnosa posebice trpe oni koji osjećaju strah od intimnosti, odnosno oni koji nemaju hrabrosti za otkrivanje svojih misli i osjećaja. Ispitivanja su pokazala da se usamljene osobe teže otkrivaju i da to ponekad čine na društveno neočekivani način. Takvo nenormativno otkrivanje i nerecipročno otkrivanje pridonose osjećaju usamljenosti (Solano i Batten, 1979. – prema Derlega i Margulis, 1982.). Upravo smo se stoga, tijekom naših višegodišnjih istraživanja iskustva, uzroka i prediktora usamljenosti, zainteresirali za konstrukt samootkrivanja (engl. *self-disclosure*).

Pregledom literature otkrili smo da autori samootkrivanja shvaćaju kao specifičnu vrstu interakcije koja sadrži elemente dobrovoljnosti, namjernosti i privatnosti. Stoga se ono obično definira kao dobrovoljno otkrivanje osobnih informacija koje sugovornik inače ne bi mogao saznati iz bilo kojega drugog izvora (Rosenfeld, Civikly i Herron, 1979. – prema Bryan i suradnici, 1997.).

Postoje četiri funkcije samootkrivanja koje mogu utjecati na odluku osobe da se drugima otkrije ili ne (Derlega i Margulis, 1982.). Ekspresivna funkcija ogleda se u otkrivanju vlastitih osjećaja. Funkcija samoobjašnjenja sastoji se u tome da se drugima govori o vlastitim mislima i idejama s namjerom da ih druga osoba bolje shvati, ili da se smanji vlastita nesigurnost. Osoba se otkriva i zbog socijalne validacije – kako bi od sugovornika dobila povratnu informaciju o valjanosti svojih

stavova i mišljenja. I na kraju, samootkrivanje predstavlja sredstvo za razvoj bliskoga odnosa. Pokazalo se da je ono važno za oblikovanje i održavanje odnosa odraslih, kao što su prijateljstva s osobama istoga spola, intimne veze s osobama suprotnoga spola (Berg i McQuin, 1989.) te bračni odnosi (Prager i suradnici, 1989.). O funkcijama samootkrivanja u djece i adolescenata ima znatno manje informacija u dostupnoj literaturi. Pokazuje se da i u adolescenata samootkrivanje ima važnu funkciju u uspostavljanju i održavanju prijateljskih odnosa (Fischer i suradnici, 1996.).

Shvaćeno kao proces, samootkrivanje utječe na razvoj odnosa tako što se od prvoga poznanstva postupno povećava razina recipročnih informacija između osoba u interakciji. Stvaranje intimnih odnosa uključuje sve veće "prodiranje" u samopoimanje druge osobe, a povećava se i emocionalna vezanost osoba u takvim interakcijama. Iako je otkrivanje privatnih informacija o sebi općenito neugodno, u intimnom odnosu to otkrivanje obično izaziva pozitivne reakcije druge osobe, pa pojedinac koji se otkriva ima osjećaj da je vrijedan i da se za njega netko interesira i brine (Clark i Reis, 1988. – prema Berndt i Hanna, 1995.). Naravno, spomenuti autori upozoravaju da intimno samootkrivanje nema uvijek pozitivne efekte na osobe i na njihov odnos.

Zbog visoke povezanosti intimnosti i samootkrivanja postoji opasnost od zamjenjivanja ova dva preklapajuća konstrukta. Zato se upozorava da je intimnost kvaliteta odnosa osoba u interakciji, a samootkrivanje ne znači kvalitetu odnosa već dobrovoljno iznošenje informacija o sebi, bez obzira na to bile one intimne ili trivijalne (Berndt i Hanna, 1995.). Tako shvaćeno samootkrivanje ovisi o ciljevima koje osoba želi postići u interakciji s drugima, ali ono ovisi i o osobi kojoj se otkriva. To znači da se pojedinac ne otkriva svim osobama podjednako.

Drugi pak smatraju da je tendencija ka samootkrivanju stabilna crta ličnosti (Jourard, 1964. – prema Prager i suradnici, 1989.). Prema tom shvaćanju samootkrivanje je indikator zdrave ličnosti, ali ono je i sredstvo razvoja zdrave ličnosti. Ako je samootkrivanje stabilna osobina, ono bi trebalo biti stabilno tijekom vremena i u interakcijama s različitim osobama. Istraživački rezultati, dobiveni pretežito u odraslih osoba, pokazuju da postoje individualne razlike u samootkrivanju. Također su utvrđene i razlike u samootkrivanju različitim osobama, to jest veće je samootkrivanje bliskim nego stranim osobama, veće je samootkrivanje osobama istoga spola, ali postoje i spolne razlike u samootkrivanju. Dindia i Allen (1992.) su pomoću meta-analize 205 istraživačkih radova utvrdili da se žene općenito više otkrivaju nego muškarci. Neki navode da žene više otkrivaju osjećaje, a muškarci činjenice (Aries i

Johnson, 1983. – prema Brehm, 1992.). Žene izbjegavaju samootkrivanje samo kad se boje da će biti povrijeđene ili kad žele izbjeći probleme u interpersonalnim odnosima (Norrell, 1984.).

Iako je o samootkrivanju djece i adolescenata prikupljeno značajno manje empirijskih činjenica, neke od njih slažu se s onima koje su prikupljene u ispitivanjima odraslih. Uz to, utvrđeno je da u adolescenciji dolazi do porasta samootkrivanja prijateljima i do opadanja samootkrivanja roditeljima (Rivenbark, 1971. – prema Norrell, 1984.). Našlo se da studenti općenito pokazuju veći stupanj samootkrivanja nego učenici srednjih škola (Snoek i Rothblum, 1979.), a utvrđene su i razlike u samootkrivanju adolescenata iz različitih zemalja. Značajno više samootkrivanje iskazali su mladi iz mediteranskih nego iz sjevernoeuropskih zemalja (Niebrzydowski, 1997.a). Bit će zanimljivo provjeriti postoje li, uz dobne razlike, i spolne razlike u samootkrivanju prijateljima, partnerima i roditeljima, jer su istraživanja spolnih razlika bila pretežito usmjerena na opće samootkrivanje, ponekad i bez obzira na osobe kojima se mladi otkrivaju. Malo se zna i o eventualnom postojanju dobnih i spolnih razlika u samootkrivanju u više ili manje intimnim područjima.

U istraživanjima kod odraslih provjeravani su odnosi između tendencije samootkrivanja i nekih crta ličnosti. Izvješćuje se o pozitivnoj korelaciji između samootkrivanja i samopoštovanja (Sparks, 1976. – prema Norrell, 1984.) te o povezanosti ekstraverzije i samootkrivanja (Archer, 1979.). Samootkrivanje ne samo što omogućuje drugoj osobi "prodiranje" u samopoimanje već otvara mogućnost interpersonalne evaluacije. Takve mogućnosti mogu u osoba koje se otkrivaju pobuditi socijalnu anksioznost i interpersonalnu inhibiciju koje su osnovne sastavnice psihološkoga sindroma nazvanog sramežljivost (Miller, 1995.). U adolescenciji se zbog povećane samosvijesti javlja i pretjerana zabrinutost glede socijalne evaluacije, pa sramežljivi mladi izbjegavaju socijalne kontakte. Kad ih ne mogu izbjeći u komunikaciji, nastoje ostati "prikriveni". Stoga se u ovom ispitivanju želi provjeriti odnos između samootkrivanja različitim osobama i sramežljivosti.

Za ispitivanja samootkrivanja, uz intervjue i opažanja, rabljeni su i upitnici. Najpoznatiji i najčešće rabljen je upitnik samootkrivanja (SDQ) iz 1971. autora Jourarda (prema Foubert i Sholley, 1996.) ili neke skraćene verzije toga upitnika (Davidson i suradnici, 1980.). Koliko nam je poznato, u ranijim istraživanjima nije provjeravano postoje li spolne razlike u različitim faktorima samootkrivanja dobivenima faktorskom analizom SDQ upitnika.

U ovome radu namjera nam je utvrditi faktorsku strukturu skraćene verzije SDQ upitnika, provjeriti postoje li dobne i spolne razlike u samootkrivanju, ispitati kojim osobama

se najviše otkrivaju mladići, a kojima djevojke te kakva je relacija samootkrivanja i sramežljivosti.

METODA

Ispitanici

Ispitivanje je provedeno u 438 srednjoškolaca i studenata iz zadarskih i splitskih srednjih škola i fakulteta. Dob ispitanika bila je u rasponu od 16 do 25 godina. Zbog nepotpuno popunjenih upitnika iz uzorka je isključeno 12 ispitanika, pa je konačni broj ispitanika iznosio 426 (248 ženskih i 178 muških), odnosno 139 srednjoškolaca i 287 studenata. Ispitivanje je obavljeno skupno (u razredima ili u seminarima), a bilo je dobrovoljno i anonimno.

Instrumenti

Primijenjen je upitnik koji je, uz opće podatke o dobi, spolu, godini školovanja, sadržavao i skale za mjerenje sramežljivosti, samootkrivanja, socijalne mreže i usamljenosti.

Za potrebe ovoga rada rabljeni su opći podaci i podaci prikupljeni pomoću ljestvica sramežljivosti i samootkrivanja.

Subskala sramežljivosti iz SSA (Skale sramežljivosti i asertivnosti, Zarevski, 1993.) namijenjena je ispitivanju, ponajprije srednjoškolaca i studenata.

U skali su opisane situacije koje najčešće izazivaju sramežljivost, pod pretpostavkom da su situacije interakcije sa suprotnim spolom i situacije traženja pomoći najjači pobuđivači sramežljivosti za populaciju ispitanika kojoj je skala namijenjena. Tu su, zatim, još situacije u kojima je osoba u središtu pozornosti, pred većom skupinom, u kontaktu s nepoznatim osobama.

Svako pitanje u skali sadrži opis određene situacije, a ispitanik odgovara tako da izabere jedan od četiri ponuđena odgovora – koji najbolje predstavlja njegovo ponašanje i osjećaje u opisanoj situaciji. Ukupni rezultat je formiran kao jednostavna linearna kombinacija rezultata na pojedinim česticama. Viši rezultat znači veću sramežljivost. Najniži mogući rezultat je 18, a najviši 72.

Izvršili smo faktorsku analizu ljestvice koja je potvrdila jednofaktorsku strukturu. Pouzdanost ljestvice tipa Cronbach alpha u ovom ispitivanju iznosi .80.

Upitnik samootkrivanja (Self-disclosure Questionnaire SDQ) izvorno se sastoji od 60 izjava, kategoriziranih u šest različitih područja. Ta su područja stavovi i mišljenja, ličnost, posao ili studij, novac, tijelo i zdravlje. U ovom istraživanju rabljena je verzija od četiri područja za koja se smatralo da su relevantna za razdoblje adolescencije (prema McKay i suradnici, 1983.), a oda-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

brana područja su bili stavovi i mišljenja, studij, ličnost i tijelo. Svako područje sadržava šest čestica.

Ispitanici su trebali uz svaku česticu označiti u kojem su se stupnju otkrivali majci, ocu, najboljoj prijateljici, najboljem prijatelju, partneru i strancu. Čestice su bile raspoređene u četiri subskale koje su obuhvaćale četiri područja samootkrivanja. Potpuna uputa je glasila: "U ovom upitniku će se pokazati koliko se otkrivате značajnim ljudima u Vašem životu. Pročitajte svaku česticu s lijeve strane i onda označite koliko ste o tome razgovarali s majkom, ocem, najboljim prijateljem, najboljom prijateljicom, partnerom i strancem. Ako su Vam roditelji umrli, ili ako se ne možete sjetiti nikoga s kim biste popunili kategoriju prijatelja ili partnera, onda te stupce ostavite prazne."

Rabljena je ljestvica procjene od 0 ("drugima nisam ništa rekao vezano uz ovo područje"); 1 ("pričao sam o tome u općim terminima, ali ne sve"); 2 ("pričao sam o tome u cijelosti") te "X" ("lagao sam ili krivo prikazivao sebe"). Kako je i odgovor "X" bodovan s 0, ovo je trodjelna ljestvica. U skraćenoj verziji najniži mogući ukupni rezultat je 0, a najviši je 48.

REZULTATI

Određivanje pouzdanosti i faktorske strukture skala samootkrivanja rabljenih u istraživanju

Izvršen je niz faktorskih analiza na zajedničke faktore, uz varimax normaliziranu rotaciju.

Za skalu *samootkrivanja majci* dobivena je jednofaktorska struktura, a sve čestice pokazuju zadovoljavajuća faktorska zasićenja.

Faktorskom analizom skale *samootkrivanja ocu* izlučena su dva interpretabilna faktora. Čestice 9, 11, 18, 19, 20 i 21 pokazuju značajna zasićenja na oba faktora. Čestice 9 ("Ono što smatram svojim manama i nedostacima") i 11 ("Što mislim o tome kako drugi procjenjuju moj rad?") su u većoj korelaciji s prvim faktorom, koji uključuje ličnost, stavove i mišljenja, i sadržajno bi se mogli priključiti tom faktoru, međutim, kako se nalaze u skupini studij – gdje se izričito odnose na npr. mane i nedostatke vezane uz studij i mišljenje o tome kako drugi procjenjuju rad na studiju – logično ih je zadržati u tom faktoru.

Čestica 18 ("Čega se najviše bojim?") je u većoj korelaciji s drugim faktorom (studij i tijelo), međutim ta čestica logički pripada faktoru 1 (ličnost, stavovi i mišljenja).

Čestice 19 ("Što mislim o izgledu mogega lica?"), 20 ("Kako bih želio izgledati?") i 21 ("Moje mišljenje o različitim dijelovima mogega tijela") imaju viša faktorska zasićenja faktorom 1 i mogla bi se uvrstiti u taj faktor jer izražavaju mišljenje, ali kako se to mišljenje odnosi na vlastito tijelo, odlučili smo ih sve zadržati u faktoru 2 (studij i tijelo).

➔ TABLICA 1
Rezultati analize
zajedničkih faktora
skala samootkrivanja
različitim osobama

ČESTICA	SAMOOTKRIVANJE											
	Majci		Ocu		Najboljoj prijateljici		Najboljem prijatelju		Partneru		Strancu	
	F1	F2	F1	F2	F1	F2	F1	F2	F1	F2	F1	F2
1. Što mislim i osjećam o religiji?	.448	.255	.426	.255	.516	.190	.456	.296	.404	.674	.028	.028
2. Moje osobno viđenje položaja manjina u Hrvatskoj	.366	.216	.409	.216	.381	.229	.305	.296	.309	.615	.093	.093
3. Moj stav prema konzumiranju alkohola	.356	.091	.449	.091	.456	.250	.483	.113	.509	.558	.133	.133
4. Moje osobno viđenje seksualnoga morala	.559	.105	.604	.105	.579	.226	.573	.185	.647	.547	.230	.230
5. Moje osobne norme ljepote i privlačnosti žena / muškaraca	.566	.264	.564	.264	.576	.125	.562	.217	.449	.684	.270	.270
6. Osobine koje smatram poželjnim kod čovjeka	.516	.295	.498	.295	.567	.141	.568	.166	.441	.693	.198	.198
7. U čemu najviše uživam?	.543	.411	.349	.411	.583	.173	.590	.092	.562	.610	.327	.327
8. Što najmanje volim raditi?	.535	.511	.219	.511	.551	.210	.593	.281	.447	.049	.024	.024
9. Ono što smatram svojim manama i nedostacima	.660	.439	.530	.439	.723	.437	.498	.367	.589	.572	.409	.409
10. Ono što smatram svojim posebno jakim točkama	.591	.485	.426	.485	.603	.419	.382	.233	.495	.529	.320	.320
11. Što mislim o tome kako drugi procjenjuju moj rad?	.599	.335	.510	.335	.582	.455	.342	.460	.397	.513	.360	.360
12. Moje ambicije i ciljevi u životu	.535	.392	.349	.392	.648	.245	.489	.386	.461	.605	.273	.273
13. Ono što mi se kod sebe ne sviđa	.652	.425	.548	.425	.738	.456	.428	.477	.368	.303	.527	.527
14. Osjećaji koje mi je teško izraziti ili kontrolirati	.621	.274	.604	.274	.701	.479	.432	.488	.375	.175	.603	.603
15. Cinjenice o mojem sadašnjem seksualnom životu	.496	.067	.601	.067	.679	.496	.335	.395	.485	.058	.584	.584
16. Mislim li da sam privlačan suprotnom spolu?	.562	.266	.527	.266	.600	.515	.229	.514	.198	.201	.536	.536
17. Stvar iz prošlosti ili sadašnjosti zbog kojih se sramim ili osjećam krivim	.534	.332	.495	.332	.629	.531	.249	.448	.368	.094	.531	.531
18. Čega se najviše bojim?	.655	.528	.419	.528	.720	.563	.285	.499	.474	.136	.563	.563
19. Što mislim o izgledu mogega lica?	.709	.440	.556	.440	.738	.667	.214	.665	.241	.261	.548	.548
20. Kako bih želio izgledati?	.653	.373	.560	.373	.654	.611	.157	.668	.063	.245	.653	.653
21. Moje mišljenje o različitim dijelovima mogega tijela	.629	.428	.492	.428	.694	.657	.199	.691	.202	.259	.593	.593
22. Imam li zdravstvenih problema?	.517	.726	.112	.726	.709	.691	.212	.594	.357	.249	.517	.517
23. Moje prošle bolesti i tretmani	.518	.748	.086	.748	.677	.620	.235	.635	.308	.204	.521	.521
24. Ulažem li poseban napor kako bih bio u kondiciji, zdrav i atraktivan?	.546	.535	.301	.535	.558	.586	.150	.569	.224	.330	.426	.426
Vrijednost karakterističnog korijena	7.618	1.102	8.19	1.102	9.397	7.61	1.19	7.778	1.032	7.440	1.602	1.602
Postotak objašnjene varijance	31.74	16.7	21.7	16.7	39.15	20.61	16.08	19.64	17.07	19.18	18.50	18.50

Kako smo se odlučili za logički kriterij, pristupili smo provjeri tako definiranih faktora i dobili rezultate koji potvrđuju opravdanost upotrebe logičkoga kriterija. Zasebnim faktor-skim analizama za faktore F1 (ličnost, stavovi i mišljenja) i F2 (studij, tijelo) dobivene su čiste faktorske strukture pri čemu prvi faktor ima vrijednost karakterističnoga korijena od 4.11 i objašnjava 34,22 posto varijance, dok drugi faktor uz karakteristični korijen od 4.58 objašnjava 38,13 posto varijance.

Faktorska analiza skale *samoopravdanja najboljoj prijateljici* pokazala je da se u osnovi rezultata nalazi jedan zajednički faktor samoopravdanja kojim su zadovoljavajuće zasićene sve čestice primijenjene skale.

Rezultati analize zajedničkih faktora (uz varimax normaliziranu rotaciju) ukazuju na postojanje dva faktora *skale samoopravdanja najboljem prijatelju*. Čestice 13 – 24 su značajno zasićene prvim faktorom i stoga je taj faktor interpretiran kao "ličnost i tijelo". Faktor 2 je interpretiran kao "studij, stavovi i mišljenja". Iako čestica 10 ("Ono što smatram svojim posebno jakim točkama") i čestica 11 ("Što mislim o tome kako drugi procjenjuju moj rad?") imaju viša faktorska zasićenja prvim faktorom, kako izražavaju mišljenje osobe, i to u području studija, bilo je logično da ih uvrstimo u taj faktor.

I dodatna analiza, zasebno za svaki pojedini faktor, pokazala je čistu faktorsku strukturu, s visokim faktorskim zasićenjima i postotkom objašnjene varijance, i na taj način potvrdila opravdanost upotrebe logičkoga kriterija. Pokazalo se da prvi faktor (ličnost, tijelo) objašnjava 39,76 posto varijance (uz vrijednost karakterističnoga korijena od 4.77), dok drugi faktor (studij, stavovi i mišljenja) uz karakteristični korijen od 3.71 objašnjava 30,93 posto varijance.

Skala *samoopravdanja partneru* pokazala je dvofaktorsku strukturu. Čestica 11 ("Što mislim o tome kako drugi procjenjuju moj rad?") je više zasićena prvim faktorom (ličnost i tijelo), ali sadržajno pripada drugom faktoru (studij, stavovi i mišljenja). Isto tako, čestica 15 ("Činjenice o mojem sadašnjem seksualnom životu") je više zasićena faktorom studij, stavovi i mišljenja, međutim, logički pripada faktoru ličnost i tijelo koji predstavlja čestice kojima se iznose intimnije informacije o sebi (a ova čestica predstavlja upravo takvu informaciju).

Naknadnim analizama, zasebno za svaki faktor, pokazano je da ovako oblikovane subskale imaju čistu faktorsku strukturu, sa zadovoljavajućim faktorskim zasićenjima pojedinih čestica i postotkom objašnjene varijance. Vrijednost karakterističnog korijena za prvi faktor (ličnost, tijelo) bila je 4.80, a faktor je objašnjavao 40 posto varijance. Vrijednost karakterističnoga korijena za drugi faktor (studij, stavovi i mišljenja) iznosila je 3.55, a faktor je objašnjavao 29,59 posto varijance.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

● **TABLICA 2**
Rezultati analize čestica
skala *samoopriskrivanja*
različitim osobama

Faktorskom analizom izlučena su dva faktora i za skalu *samoopriskrivanja strancu*. Prvi faktor čine čestice iz subskala studij, stavovi i mišljenja, a drugi čestice iz subskala ličnost i tijelo. Čestica 8 ("Što najmanje volim raditi?") nije zasićena ni jednim od faktora, što znači da ta čestica ne mjeri isto što i ostale, pa je isključena iz daljnjih analiza.

Nakon izbacivanja čestice 8 skala pokazuje čistu faktorsku strukturu sa zadovoljavajućim faktorskim zasićenjima. Prvi faktor (studij, stavovi i mišljenja) ima karakterističan koeficijent 4.60 i objašnjava 41,78 posto varijance, dok drugi faktor (ličnost, tijelo), uz vrijednost karakterističnoga koeficijenta od 4.12, objašnjava 34,36 posto varijance.

ČESTICA	SAMOOPKRIVANJE					
	Majci r_{it}	Ocu r_{it}	Najboljoj prijateljici r_{it}	Najboljem prijatelju r_{it}	Partneru r_{it}	Strancu r_{it}
1. Što mislim i osjećam o religiji?	.434	.478	.502	.418	.475	.409
2. Moje osobno viđenje položaja manjina u Hrvatskoj	.354	.437	.368	.356	.410	.407
3. Moj stav prema konzumiranju alkohola	.347	.386	.443	.482	.402	.464
4. Moje osobno viđenje seksualnoga morala	.540	.510	.559	.514	.537	.452
5. Moje osobne norme ljepote i privlačnosti žena/muškaraca	.547	.582	.550	.428	.444	.546
6. Osobine koje smatram poželjnim kod čovjeka	.498	.553	.541	.442	.398	.515
7. U čemu najviše uživam?	.506	.506	.555	.478	.414	.547
8. Što najmanje volim raditi?	.500	.472	.526	.506	.485	.052
9. Ono što smatram svojim manama i nedostacima	.625	.656	.698	.626	.634	.561
10. Ono što smatram svojim posebno jakim točkama	.558	.610	.584	.539	.475	.477
11. Što mislim o tome kako drugi procjenjuju moj rad?	.571	.579	.566	.543	.582	.501
12. Moje ambicije i ciljevi u životu	.511	.495	.625	.475	.564	.503
13. Ono što mi se kod sebe ne sviđa	.615	.660	.706	.593	.573	.451
14. Osjećaji koje mi je teško izraziti ili kontrolirati	.589	.605	.674	.611	.580	.416
15. Činjenice o mojem sadašnjem seksualnom životu	.473	.475	.658	.566	.578	.329
16. Mislim li da sam privlačan suprotnom spolu?	.535	.546	.579	.516	.487	.396
17. Stvari iz prošlosti ili sadašnjosti zbog kojih se sramim ili osjećam krivim	.510	.566	.602	.538	.549	.330
18. Čega se najviše bojim?	.627	.634	.694	.582	.653	.365
19. Što mislim o izgledu mogega lica?	.669	.670	.713	.621	.628	.437
20. Kako bih želio izgledati?	.610	.622	.625	.540	.505	.475
21. Moje mišljenje o različitim dijelovima mogega tijela?	.583	.608	.668	.597	.620	.452
22. Imam li zdravstvenih problema?	.485	.521	.681	.627	.635	.413
23. Moje prošle bolesti i tretmani	.485	.518	.651	.588	.637	.384
24. Ulažem li poseban napor kako bih bio u kondiciji, zdrav i atraktivan?	.522	.556	.543	.522	.551	.411
Cronbach alpha	.91	.92	.94	.91	.92	.66

Sve skale imaju visoku pouzdanost, a rezultati u pojedinim česticama su u zadovoljavajućim korelacijama s ukupnim rezultatom.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

Dobivena je zadovoljavajuća pouzdanost i skale samootkrivanja strancu, iako je pouzdanost ove skale niža od pouzdanosti ostalih skala samootkrivanja. Međutim, to nije začuđujuće jer se osoba ne otkriva svim strancima jednako, tako da su ispitanici, dok su odgovarali na pojedine čestice, mogli misliti na različite strance. Sve čestice, osim čestice 8 ("Što najmanje volim raditi?"), pokazale su zadovoljavajuće korelacije s ukupnim rezultatom.

VARIJABLE	1)	2)	3)	4)	5)	6)	7)	8)	9)	10)
Samootkrivanje:										
1) majci	1.00									
2) prijateljici	.56	1.00								
3) ocu F1	.76	.35	1.00							
4) ocu F2	.76	.42	.81	1.00						
5) partneru F1	.55	.57	.43	.55	1.00					
6) partneru F2	.46	.47	.29	.45	.72	1.00				
7) prijatelju F1	.37	.68	.31	.40	.51	.33	1.00			
8) prijatelju F2	.40	.64	.35	.44	.42	.41	.70	1.00		
9) strancu F1	.17	.17	.28	.24	.33	.11	.22	.31	1.00	
10) strancu F2	.20	.23	.28	.22	.25	.05	.30	.20	.60	1.00

● **TABLICA 3**
Prikaz interkorelacija
među faktorima
prvog reda za skalu
samootkrivanja

Budući da su gotovo sve korelacije, osim korelacija između samootkrivanja partneru za drugi faktor i samootkrivanja strancu za oba faktora, značajne, napravljena je faktor-ska analiza drugoga reda.

➔ **TABLICA 4**
Rezultati analize
zajedničkih faktora
drugoga reda,
za različite faktore
samootkrivanja

VARIJABLA	FAKTORSKA ZASIĆENJA
Samootkrivanje:	
majci	.783
prijateljici	.734
ocu F1	.716
ocu F2	.787
partneru F1	.761
partneru F2	.614
prijatelju F1	.681
prijatelju F2	.684
strancu F1	.417
strancu F2	.378
Vrijednost karakterističnog korijena	4.49
Postotak objašnjene varijance	44.87

Faktorskom analizom izlučen je jedan nadređeni faktor samootkrivanja, što znači da postoji jedna opća tendencija samootkrivanju (ako se ispitanik više otkriva jednoj osobi, postoji tendencija ka višem otkrivanju i ostalim osobama).

Samootkrivanje strancu ima najniža zasićenja na ovom zajedničkom faktoru i stoga je diskutabilno odražava li ono opću tendenciju ka samootkrivanju.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

Izračunata pouzdanost ukupne skale za sva područja i sve osobe zajedno iznosi 0.97.

Budući da u dosadašnjim istraživanjima (koliko nam je poznato iz literature) nije rađena faktorska analiza skale samootkrivanja SDQ, već je izvještavano samo o pouzdanosti cjelokupne skale samootkrivanja (za sve osobe zajedno), mi smo također htjeli provjeriti odgovaraju li rezultati dobiveni na našem uzorku onima poznatima iz literature. Pouzdanost ukupne skale od .94 dobio je Jourard (1971., prema Foubert i Sholley, 1996.).

Pomoću t-testova provjereno je razlikuje li se samootkrivanje prijatelju, partneru, strancu i ocu u intimnim područjima (ličnost, tijelo) i manje intimnim područjima (studij, stavovi, mišljenja). Vrijednosti t-testova redom iznose: -22.17 (df=384, p=.000), -23.48 (df=271, p=.000), -15.56 (df=381, p=.000) i -14.80 (df=255, p=.000). Dakle, na osnovi rezultata t-testova vidljivo je da se ispitanici ovim osobama značajno više otkrivaju u manje intimnim područjima.

Rezultati provjera razlikuju li se ispitanici međusobno u ispitivanim varijablama, s obzirom na dob i spol

Za provedbu ovih analiza ispitanici su podijeljeni u tri skupine. Prvu skupinu činili su učenici 3. i 4. razreda srednjih škola (srednjoškolci), drugu skupinu činili su studenti 1. i 2. godine studija, a treću su skupinu činili studenti 3. i 4. godine studija.

➔ SLIKA 1
Razlike u samootkrivanju majci s obzirom na dob i spol

Samootkrivanje majci

Rezultati dvosmjerne analize varijance za samootkrivanje majci pokazali su da se ispitanici značajno razlikuju u samootkrivanju majci s obzirom na dob ($F=6.448$, $df=2/369$, $p=.002$) i spol ($F=29.489$, $df=1/369$, $p=.000$) te da postoji značajna interakcija ($F=5.976$, $df=2/368$, $p=.003$).

Ispitanice se značajno više otkrivaju majci nego ispitanici u svim dobnim skupinama. Muški se međusobno razlikuju u samootkrivanju majci s obzirom na dob – srednjoškolci se značajno manje otkrivaju od studenata. Kod žena nema razlike s obzirom na dob.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

➔ SLIKA 2
Razlike u samootkrivanju ocu (Faktor 1) s obzirom na spol i dob

Samootkrivanje ocu

Rezultati dvosmjerne analize varijance za samootkrivanje ocu (ličnost, stavovi i mišljenja) pokazali su da se ispitanici značajno razlikuju u samootkrivanju ocu s obzirom na dob ($F=7.271$, $df=2/377$, $p=.001$) te da postoji značajna interakcija ($F=3.029$, $df=2/377$, $p=.050$). Muški i ženski ispitanici se međusobno ne razlikuju u samootkrivanju ocu.

Srednjoškolci se značajno manje otkrivaju ocu u područjima ličnosti, stavova i mišljenja, nego studenti.

➔ SLIKA 3
Razlike u samootkrivanju ocu (Faktor 2) s obzirom na dob

Samootkrivanje ocu

Dvosmjerna analiza varijance za samootkrivanje ocu (studij, tijelo) pokazala je da se ispitanici značajno razlikuju u samootkrivanju ocu s obzirom na dob ($F=5.358$, $df=2/250$, $p=.005$) i da postoji značajna interakcija ($F=3.821$, $df=2/250$, $p=.023$). Muški i ženski ispitanici se međusobno ne razlikuju u samootkrivanju ocu.

Srednjoškolci se značajno manje otkrivaju ocu u područjima studij i tijelo.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

➔ SLIKA 4
Razlike u samootkrivanju najboljoj prijateljici s obzirom na dob i spol

Samootkrivanje najboljoj prijateljici

Rezultati dvosmjerne analize varijance za samootkrivanje najboljoj prijateljici pokazali su da se ispitanici međusobno razlikuju u samootkrivanju najboljoj prijateljici s obzirom na dob ($F=4.544$, $df=2/404$, $p=.011$) i spol ($F=103.622$, $df=1/404$, $p=.000$) te da postoji značajna interakcija ($F=4.638$, $df=2/404$, $p=.010$).

Žene se značajno više otkrivaju najboljoj prijateljici nego muškarci.

Kod muškaraca postoji značajna razlika s obzirom na dob, što znači da se srednjoškolci značajno manje otkrivaju najboljoj prijateljici, nego studenti. Kod žena ne postoje dobne razlike.

Dvosmjerna analiza varijance za samootkrivanje najboljem prijatelju (studij, stavovi i mišljenja) pokazala je da postoji značajna razlika u samootkrivanju najboljem prijatelju s obzirom na dob ($F=3.674$, $p=.026$, $df=2/380$). Srednjoškolci (3. i 4. razred) se značajno manje otkrivaju od studenata 1. i 2. god., bez obzira na spol.

Rezultati dvosmjerne analize varijance za samootkrivanje partneru (ličnost, tijelo) pokazuju da postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena ($F=16.581$, $p=.000$, $df=1/267$) te ispitanika iz različitih dobnih skupina ($F=6.361$, $p=.002$, $df=2/267$) u samootkrivanju partneru za područja ličnost i tijelo. Žene se značajno više otkrivaju partneru. Kad je riječ o dobnim skupinama, izgleda da se srednjoškolci (bez obzira na spol) značajno manje otkrivaju partneru od studenata u navedenim područjima.

Dvosmjerne analize varijance za samootkrivanje partneru (za područja studij, stavovi i mišljenja) pokazuju da se žene u svim dobnim skupinama, u usporedbi s muškarcima, značajno više otkrivaju partneru ($F=20.309$, $p=.000$, $df=1/279$), dok ne postoje značajni efekti dobi, niti interakcije dobi i spola.

Ispitivanje kojim se osobama najviše otkrivaju muški, a kojim ženski ispitanici

↪ TABLICA 5

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na skali samootkrivanja različitim osobama te prikaz razlika u samootkrivanju žena različitim osobama (rezultati analize varijance)

SAMOOTKRIVANJE	M	sd	df	F	p
majci	30.84	9.26			
prijateljici	36.55	8.83			
ocu	25.68	10.30	5/243	295.900	.000
partneru	34.45	8.92			
strancu	7.58	7.65			
prijatelju	30.84	9.82			

Ispitanice se najviše otkrivaju partneru i najboljoj prijateljici (između kojih ne postoji značajna razlika), zatim majci i najboljem prijatelju (među njima nema značajne razlike), značajno manje se otkrivaju ocu, a najmanje strancu.

↪ TABLICA 6

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na skali samootkrivanja različitim osobama te prikaz razlika u samootkrivanju muškaraca različitim osobama (rezultati analize varijance)

SAMOOTKRIVANJE	M	sd	df	F	p
majci	25.04	10.41			
prijateljici	26.21	11.29			
ocu	25.93	10.68	5/243	295.900	.000
partneru	29.70	9.51			
strancu	8.92	8.18			
prijatelju	29.61	10.13			

Muški ispitanici se najviše otkrivaju partneru i najboljem prijatelju (među njima ne postoji statistički značajna razlika), značajno manje se otkrivaju najboljoj prijateljici, majci i ocu (između njih ne postoji značajna razlika), a najmanje strancu.

Provjera razlika u ispitivanim varijablama između ispitanika koji imaju partnera i onih koji ga nemaju

↪ TABLICA 7

Prikaz razlika (t-testova) u ispitivanim varijablama između ispitanika koji imaju i onih koji nemaju partnera

SAMOOTKRIVANJE	M	sd	t	p	df
prijateljici					
bez partnera	30.50	12.28			
s partnerom	33.38	10.37	-2.484	.013	408
prijatelju F2					
bez partnera	16.24	4.56			
s partnerom	18.28	4.61	-4.037	.000	384
sramežljivost					
bez partnera	35.06	7.58			
s partnerom	32.73	7.60	2.975	.003	424
ocu					
bez partnera	9.90	5.58			
s partnerom	11.30	5.82	-2.241	.026	381
prijatelju F1					
bez partnera	11.05	6.20			
s partnerom	13.30	6.03	-3.339	.001	383

Ispitanici koji nemaju partnera su značajno sramežljiviji, a isto tako se značajno manje otkrivaju najboljoj prijateljici, najboljem prijatelju i ocu u područjima ličnosti, stavova i mišljenja.

Korelacije između sramežljivosti i samootkrivanja različitim osobama

➔ TABLICA 8
Prikaz korelacija između sramežljivosti i samootkrivanja različitim osobama

SAMOTKRIVANJE RAZLIČITIM OSOBAMA	SRAMEŽLJIVOST
majci	-.12
najboljoj prijateljici	-.02
ocu (F1)	.17*
ocu (F2)	.18**
partneru (F1)	.10
partneru (F2)	.09
najboljem prijatelju (F1)	.18**
najboljem prijatelju (F2)	.18**
strancu (F1)	.07
strancu (F2)	.00

* $p < .05$; ** $p < .01$

Sramežljivost je značajno povezana s oba faktora samootkrivanja ocu, kao i s oba faktora samootkrivanja najboljem prijatelju.

RASPRAVA

U većini dosadašnjih istraživanja samootkrivanja adolescenata pomoću Jourardova upinika SDQ rabljen je ukupan rezultat iz svih područja samootkrivanja, ponekad bez obzira na osobe kojima su se mladi otkrivali. Polazeći od pretpostavke da bi se faktorska struktura samootkrivanja različitim osobama mogla razlikovati, izvršili smo niz faktorskih analiza samootkrivanja, za svaku osobu posebno. Faktorske analize pokazale su različite rezultate.

U samootkrivanju majci i najboljoj prijateljici utvrđena je jednofaktorska struktura, a u samootkrivanju ostalima (najboljem prijatelju, ocu, partneru i strancu) za svaku osobu utvrđena su dva faktora.

Jednofaktorska struktura skale samootkrivanja majci i najboljoj prijateljici ukazuje na to da isti faktor određuje otkrivanje i u manje i u više intimnim područjima, odnosno da se ispitanici ovim osobama jednako otkrivaju, bez obzira na to koliko su intimne teme o kojima govore. Žene su od djetinjstva socijalizirane za razvijanje bliskih odnosa i za brižnu majčinsku ulogu (Unger i Crawford, 1992. – prema Buhrmester i Prager, 1995.), pa one već u adolescentskoj dobi ohrabruju bliskost u odnosu s vršnjacima. Čini se da se adolescenti podjednako otkrivaju u svim područjima majci i najboljoj prija-

teljici upravo zato što su te osobe razvile takav interakcijski stil koji stimulira samootkrivanje drugih osoba.

U samootkrivanju najboljem prijatelju, partneru i strancu, od dva utvrđena faktora jedan obuhvaća čestice iz područja ličnost i tijelo, a drugi čestice iz područja studij, stavovi i mišljenja. Prvi faktor odnosi se na intimnije informacije, kao što su činjenice o seksualnom životu, prošle bolesti i sl., a drugi se faktor odnosi na općenitije podatke o studiju, interesima, aktivnostima. Testiranje razlika u količini samootkrivanja u više ili manje intimnim područjima pokazala su da se mladi više otkrivaju prijatelju, partneru i strancu u manje intimnim područjima (studij, stavovi, mišljenja). Možda se u odnosima s ovim osobama mladi manje otkrivaju u područjima ličnost i tijelo zato što se boje izgubiti svoj još uvijek nedostatno učvršćen identitet. Sudeći prema značajnoj negativnoj korelaciji (tablica 16) između oba faktora samootkrivanja i sramežljivosti, taj se strah posebice javlja u sramežljivijih mladih u interakciji s prijateljem.

Faktorska analiza samootkrivanja ocu rezultirala je također utvrđivanjem dva faktora, ali su oni ponešto drukčiji od faktora u samootkrivanju najboljem prijatelju, partneru i strancu. Prvi faktor obuhvaća područje ličnost, stavovi i mišljenja, a drugi obuhvaća studij i tijelo. Testiranje razlika u količini samootkrivanja ocu u ova dva faktora pokazalo je da se mladi ocu više otkrivaju u području studij i tijelo, a značajno manje u području ličnost, stavovi i mišljenja. Znači, u interakciji s očevima, stavovi i mišljenja doživljavaju se intimnijim područjem, kao i ličnost. Izgleda da zbog generacijskih razlika mladi nisu sigurni da su njihovi stavovi i mišljenja prihvatljivi očevima, pa ih manje otkrivaju da bi izbjegli sukobe, ali i argumentaciju koja bi mogla ugroziti te stavove i mišljenja. U prilog ovoj interpretaciji govore podaci da svoje mišljenje i stavove adolescenti radije otkrivaju onim članovima obitelji koje percipiraju brižljivijima i demokratičnijima (Norrell, 1984.). Više samootkrivanje ocu u području studij i tijelo je zato što očevi najvjerojatnije ionako znaju o npr. zdravstvenim problemima djece, a o studiju potiču razgovore zato što financiraju školovanje i smatraju ga vrlo važnim.

Značajna negativna korelacija (tablica 16) između više i manje intimnih područja samootkrivanja ocu i sramežljivosti ukazuje na to da se upravo sramežljiviji mladi teže otkrivaju ocu, kao i najboljem prijatelju. Možda je to zato što, usprkos bliskim odnosima, muškarci nemaju takav interakcijski stil koji ohrabruje samootkrivanje. U prilog tome govori i podatak da između samootkrivanja majci i najboljoj prijateljici i sramežljivosti ne postoji značajna korelacija.

Nije utvrđena značajna korelacija između samootkrivanja strancu i sramežljivosti. U usporedbi s navedenim kore-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

lacijama samootkrivanja i sramežljivosti moglo bi se reći da ovaj rezultat ne iznenađuje s obzirom na to da se samootkrivanje strancu odvija u uvjetima socijalne distancije koja općenito postoji u odnosima sa strancem te ne ovisi o sramežljivosti adolescenata.

Kako su rezultati pokazali da faktori samootkrivanja različitim osobama međusobno značajno koreliraju, izvršena je faktorska analiza drugoga reda koja je pokazala da se u njihovoj osnovi nalazi jedan zajednički faktor samootkrivanja. To je ujedno potvrdilo da postoji opća tendencija samootkrivanju. Međutim, kako se u tablici 12 može vidjeti, samootkrivanje strancu ima najniža zasićenja u ovom zajedničkom faktoru, pa bi daljnja istraživanja trebala provjeriti reflektira li ono doista opću tendenciju samootkrivanju.

Kako bismo dobili što preciznije odgovore o spolnim i dobnim razlikama u samootkrivanju adolescenata, rabljeni su rezultati faktorskih analiza prvoga reda. Rezultati dvosmjernih analiza varijance pokazali su da nema značajnih spolnih razlika u samootkrivanju strancu, najboljem prijatelju i ocu. Iako su neki autori utvrdili da se dječaci više otkrivaju ocu, naši se rezultati slažu s većinom stranih nalaza da u samootkrivanju ocu ne postoje spolne razlike u adolescentskoj dobi (Franzoi i Davis, 1984.; Buhrmester i Prager, 1995.). Djevojke se više otkrivaju majci, najboljoj prijateljici i partneru od mladića, što je sukladno nalazima Franzoi i Davis (1985.). Autori koji su u svojim istraživanjima utvrdili niže samootkrivanje mladića i općenito muškaraca i više samootkrivanje žena tumače to uglavnom razlikama u socijalizaciji spolnih uloga. Rosenfeld 1979. (prema Norrell, 1984.) tvrdi da muškarci izbjegavaju samootkrivanje kako bi održali kontrolu u svojim odnosima. Njih se još u djetinjstvu potiče na to da zadržavaju svoje misli i osjećaje, pa je u njih i u dječjoj dobi samootkrivanje niže (Niebryzdowski, 1997.b).

U samootkrivanju najboljem prijatelju nema spolnih razlika, ali se zato djevojke značajno više otkrivaju najboljoj prijateljici. To je suglasno rezultatima istraživanja u odraslih koji pokazuju da se žene više otkrivaju prijateljima istoga spola nego muškarci (Reisman, 1990. – prema Buhrmester i Prager, 1995.; Dolgin i suradnici, 1991.), a isto je utvrđeno i u djece. Dok sociokulturalna definicija maskuliniteta sprečava dječake da traže intimnost od prijatelja istoga spola (Jones i Dembo, 1989.), definicija femininosti ne postavlja prepreke intimnosti među djevojčicama. Samootkrivanje je za njih društveno prihvatljiv način uspostavljanja i održavanja intimnih prijateljstava. Prijateljice očekuju i potiču jedna drugu na samootkrivanje. Dječake koji otkrivaju svoju ranjivost vršnjaci procjenjuju slabo prilagođenima i smatraju da je njihovo ponašanje neprikladno (Catalbiano i Smithson, 1983. – prema Buhrmester i Prager, 1995.).

Glede iznosa samootkrivanja različitim osobama, iz rezultata je vidljivo (tablice 13 i 14) da se i mladići i djevojke najviše otkrivaju partneru i prijatelju istoga spola. To je i logično, jer je adolescencija razdoblje povećanoga interesa za stvaranje intimnih veza s prijateljima i partnerima iz razloga koje smo naveli u uvodu ovoga rada.

U mladića ne postoji razlika u otkrivanju prijateljici, majci i ocu, a djevojke se značajno manje otkrivaju ocu nego majci i prijatelju suprotnoga spola. Općenito se pokazalo da tijekom adolescencije dolazi do opadanja intimnosti u odnosima djevojaka i očeva. Djevojke manje sudjeluju u tzv. muškim aktivnostima koje daju priliku za interakciju s ocem. Očevi, također, nakon spolnoga sazrijevanja svojih kćeri povećavaju kontrolu (Youniss i Smollar, 1985.; Lacković-Grgin i suradnici, 1994.) što može dovesti do opadanja samootkrivanja.

Dobne razlike u samootkrivanju raspravit će se posebno u muških, a posebno u ženskih ispitanika. U ženskih ispitanika uglavnom ne postoje razlike između tri dobne skupine (srednjoškolci, studenti prve i druge godine i studenti treće i četvrte godine), osim pri samootkrivanju partneru u području ličnost i tijelo i prijatelju u području studij, stavovi i mišljenja. Za ova područja dobiveni su isti rezultati analize varijance i za djevojke i za mladiće, pa će se o njima zajedno raspraviti. Znači, srednjoškolci se manje otkrivaju partneru u području ličnost i tijelo nego studenti. Razlog tomu mogao biti u prirodi romantičnih veza tijekom adolescencije.

Prema SVR-modelu nastajanja bračnih veza (Murstein, 1980.), u prvoj, fazi podražaja (S) razvija se uzajamna privlačnost, u drugoj, fazi vrijednosti (V) dolazi do razmjene osjećaja, mišljenja i stavova, a u trećoj, fazi uloga dogovara se o izvođenju budućih bračnih pa i roditeljskih uloga. Romantične veze srednjoškolaca kratkotrajnije su i češće uključuju prvu od navedenih faza. Veze studenata su ozbiljnije i dugotrajnije pa prelaze u drugu, a nerijetko i u treću opisanu fazu u kojima je samootkrivanje značajno veće.

Kod samootkrivanja prijatelju u područjima studij, mišljenje i stavovi našlo se da se studenti prve i druge godine značajno više otkrivaju nego srednjoškolci. U ovom razdoblju života mladi su suočeni s brojnim novim iskustvima (prelazak iz srednje škole na studij, drukčiji način učenja, nova poznanstva, nova znanja koja potiču preispitivanje stavova, mišljenja, životnih planova i sl.). Veće samootkrivanje može ukazivati na traženje podrške kao načina suočavanja s novim situacijama. Intimna prijateljstva, između ostaloga, imaju i instrumentalnu ulogu i pomažu studentima riješiti probleme i brige karakteristične za ovo razdoblje. Adolescenti općenito traže socijalnu podršku od onih osoba u svojoj socijalnoj mre-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

ži za koje smatraju da mogu biti primjerena podrška za određenu vrstu problema (Youniss i Smollar, 1985.). Na prvim godinama studija izgleda da i studenti i studentice najbolji "oslonac" nalaze u najboljem prijatelju. Osim toga, u mladića je utvrđeno da se srednjoškolci, manje od studenata, otkrivaju ocu, majci i najboljoj prijateljici. I neki drugi istraživači izvješćuju o manjem otkrivanju srednjoškolaca u usporedbi sa studentima (Norrell, 1984.). Srednjoškolci u ovom ispitivanju nalaze se u dobi od 16 do 19 godina, odnosno u petom stadiju psihosocijalnoga razvoja koji, prema mišljenju Eriksona, karakterizira rješavanje krize identiteta. U tom je stadiju karakteristična povećana introspekcija i preokupacija samopoimanjem. Poniranje u sebe vodi ka boljem razumijevanju vlastitih osjećaja, interesa, odnosa i identiteta. Zaokupljenost sobom može u mladića rezultirati smanjenjem samootkrivanja drugim osobama. U djevojaka tih razlika vjerojatno nema zato što one svoj identitet u većoj mjeri oblikuju u interaktivnom odnosu, posebice s prijateljicom (Stokes i Levin, 1986.). Osim toga, djevojke u prosjeku dvije godine ranije spolno sazrijevaju od mladića (Petersen i Taylor, 1980.), pa su njihove krize možda bile prije ove dobi. Ako je u njih i postojalo razdoblje manjega samootkrivanja, one su ga možda prošle ranije nego njihovi muški vršnjaci.

Usporedbe adolescenata koji nemaju partnera i onih koji imaju partnera pokazuju da su oni bez partnera sramežljiviji i da se značajno manje otkrivaju ocu, najboljem prijatelju i najboljoj prijateljici. Na osnovi ispitivanja i analize podataka nije moguće govoriti o uzrocima tih razlika. Ipak, moguće je pretpostaviti da je sramežljivost jedan od faktora koji utječe na to da mlada osoba nema partnera. Inače se pokazalo da, usprkos želji za ostvarenjem romantičnih veza, onima koji ih ne uspiju ostvariti sramežljivost predstavlja prepreku "broj jedan". Više je autora utvrdilo negativnu povezanost sramežljivosti i broja partnera, prijatelja te frekvencije romantičnih sastanaka i zadovoljstva s njim (prema Zarevski, 1993.). Kako se nije pokazalo da se mladi bez partnera otkrivaju najboljem prijatelju i prijateljici više od onih s partnerom, tj. da u prijateljskim odnosima ne kompenziraju svoju potrebu za intimnošću, čini se razumnim tvrditi da mladi bez romantičnoga partnera ne uspijevaju ostvariti romantičan odnos i zbog općenito niže tendencije samootkrivanja.

Na kraju valja istaknuti da uzorak ispitanika predstavlja populaciju mladih koji su obuhvaćeni sustavnim školovanjem, pa je dobivene rezultate neopravdano generalizirati na adolescentsku populaciju u cjelini. Posebno se čini važnim proširiti istraživanje na kliničke skupine adolescenata te ispitati samootkrivanje u još nekim drugim područjima relevantnima za ovo životno razdoblje.

LITERATURA

- Archer, R. L. (1979.). Role of personality and the social situation. U: Chelune, G. J. (Ur.). *Self-disclosure*, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 28-58.
- Berg, J. H., McQuinn, R. D. (1989.). Loneliness and Aspects of Social Support Networks, *Journal of Social and Personal Relationships*, Vol. 6, 359-372.
- Brehm, S. S. (1992.). *Intimate relationships*, McGraw Hill, New York.
- Brendt, T. J., Hanna, N. A. (1995.). Intimacy and Self-Disclosure in Friendships. U: Rotenberg, K. J. (Ur.), *Disclosure processes in children and adolescents*, Cambridge Univ. Press., 57-77.
- Bryan, J., Dodson, D., Cullari, S. (1997.). The association of Self-Monitoring with Self-Disclosure, *Psychological Reports*, 80, 940-942.
- Buhrmester, D., Prager, K. (1995.). Patterns and functions of self-disclosure during childhood and adolescence. U: Rotenberg, K. J. (Ur.), *Disclosure processes in children and adolescents*, Cambridge Univ. Press., London, 10-56.
- Davidson, B., Balswick, J. O., Haboerson, C. F. (1980.). Factor analysis of self-disclosure for adolescents, *Adolescence*, 15, 60, 947-957.
- Derlega, V. J., Margulis, S. T. (1982.). Why Loneliness Occurs: The Interrelationship of Social – Psychological and Privacy Concepts. In Peplau, L. A. & Perlman, D. (eds.), *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*, John Wiley, 152-163.
- Dindia, K., Allen, M. (1992.). Sex differences in self-disclosure: A meta analysis, *Psychological Bulletin*, 112, 106-124.
- Dolgin, K. G., Meyer, L., Schwartz, J. (1991.). Effects of gender, target's gender, topic and self-esteem on disclosure to best and midling friends, *Sex Roles*, 25, 311-329.
- Fischer, J. L., Munsch, J., Greene, S. M. (1996.). Adolescence and Intimacy. U: Adams, G. R., Montemayor, R., Gullotta, T. P., *Psychosocial Development During Adolescence*, Sage Thousand OAKS Publications.
- Foubert, J. D., Sholley, B. K. (1996.). Effect of Gender, Gender Role, and Individualized Trust on Self-Disclosure, *Journal of Social Behavior and Personality*, 11, 5, 277-288.
- Franzoi, S. L., Davis, M. H. (1985.). Adolescent Self-Disclosure and Loneliness: Private Self-Consciousness and Parental Influences, *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 3, 768 – 780.
- Havighurst, R. J. (1953.). *Human Development and Education*, New York, Longman.
- Jones, G. P., Dembo, M. H. (1989.). Age and sex role differences in intimate friendships during childhood and adolescence, *Merill-Palmer Quarterly*, 35, 4, 445-462.
- Lacković-Grgin, K. (1985.). Mogućnosti i granice autonomije mladih, *Školski vjesnik*, 2, 34, 194-203.
- Lacković-Grgin, K. (2000.). *Stres u djece i adolescenata: izvori, posrednici i učinci*, rukopis knjige.
- Lacković-Grgin, K., Deković, M., Opačić, G. (1994.). Pubertal status, interaction with significant others, and self-esteem of adolescent girls, *Adolescence*, 29, 115, 691-700.
- Lerner, R. M. (1982.). Children and adolescents as producers of their own development, *Developmental Review*, 2, 342-370.
- McKay, M., Davis, M., Fanning, P. (1983.). *Messages: The Communication Book*. Oakland, New Harbinger Publications, 29-38.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

- Miller, R. S. (1995.). On the Nature of Embarrassability: Shyness, Social Evaluation, and Social Skills, *Journal of Personality*, 63, 2, 315-339.
- Murstein, B. J. (1980.). Mate selection in the 1970s, *Journal of Marriage and the Family*, 42, 777-792.
- Niebrzydowski, L. (1997.a). Self-disclosure in interpersonal communication among persons of different nationalities. U: Niebrzydowski, L. (Ur.). *New Challenges for Educational Psychology*, Lodz, A.C.G.M.SA, 29-43.
- Niebrzydowski, L. (1997.b). Self-disclosure in youth at different stages of development of interpersonal relationships. U: Niebrzydowski, L. (Ur.). *New Challenges for Educational Psychology*, Lodz, A.C.G.M.SA, 45-57.
- Norrell, J. E. (1984.). Self-Disclosure: Implications for the Study of Parent-Adolescent Interaction, *Journal of Youth and Adolescence*, 13, 2, 163-178.
- Penezić, Z., Lacković-Grgin, K. i Sorić, I. (2000.). Uzroci usamljenosti: Struktura, dobne i spolne razlike, *Radovi – Razdio FPSP*, 38(15), 59-78.
- Petersen, A. C., Taylor, B. (1980.). The Biological Approach to Adolescence: Biological Change and Psychological Adaptation. U: Adelson, J. (Ur.). *Handbook of Adolescence*, New York, John Wiley and Sons, 117-159.
- Prager, K. J., Fuller, D. O., Gonzalez, A. S. (1989.). The Function of Self-Disclosure in Social Interaction, *Journal of Social Behavior and Personality*, 4, 5, 563-580.
- Rokach, A., Orzeck, T., Cripps, M. A., Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. (2000.). The effects of culture on the meaning of loneliness, *Social Indicators Research*, u tisku.
- Snoek, D., Rothblum, E. (1979.). Self-disclosure among adolescents in relation to parental affection and control patterns, *Adolescence*, 14, 54, 333-340.
- Stokes, J., Levin, I. (1986.). Gender Differences in Predicting Loneliness From Social Network Characteristics, *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 5, 1069-1074.
- Youniss, J., Smollar, J. (1985.). *Adolescent Relations with Mothers, Fathers and Friends*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Zarevski, P. (1993.). Sramežljivost i romantične veze: Usporedba hrvatskih srednjoškolaca i studenata, *Revija za sociologiju*, 23, 3-4, 171-177.

Age and Gender Differences in Adolescents' Self-Disclosure to Different Persons

Katica LACKOVIĆ-GRGIN, Zvezdan PENEZIĆ
Faculty of Philosophy, Zadar
Sandra ŽUTELIJA
Benkovac

An investigation was carried out on 139 high school students and 287 university students. The aim of this study was to examine the factor structure of Jourard's self-disclosure questionnaire (SDQ), separately for self-disclosure to six different persons (mother, father, the best male friend, the best female friend, partner and stranger). The other aims were to examine the age and gender differences in self-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIĆ, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

-disclosure as well as relationships among self-disclosure and shyness. For the self-disclosure to mother and the best female friend one interpretable factor was excluded. That means that adolescents disclose themselves to these persons similarly in more intimate and less intimate spheres. For the self-disclosure to father, the best male friend, stranger and partner two factors were extracted. One factor is related to more intimate, and the other to less intimate spheres of life. Adolescents disclose themselves to these persons in more intimate spheres less than to mother and the best female friend. Shyer adolescents disclose themselves less to father and the best male friend, while there is no significant correlation among shyness and self-disclosure to mother and the best female friend. Girls disclose themselves to mother, the best female friend and partner more than young men do. This is related with the findings that adult women disclose themselves more than adult men do. High school students in intimate spheres, generally speaking, disclose themselves less to partner in comparison with university students. Similarly to that, male high school students disclose themselves less to father, mother and the best female friend in comparison with university students.

Selbstoffenbarung gegenüber verschiedenen Personen und diesbezügliche alters- und geschlechtsbedingte Unterschiede zwischen Adoleszenten

Katica LACKOVIĆ-GRGIN, Zvezdan PENEZIĆ
Philosophische Fakultät, Zadar

Sandra ŽUTELIJA
Benkovac

Die vorliegende Arbeit präsentiert die Ergebnisse einer Untersuchung, die unter 139 Mittelschülern* und 287 Studenten in Kroatien durchgeführt wurde, um die Faktorenstruktur des Jourard'schen Fragebogens zur Selbstoffenbarung (SDQ) zu ermitteln. Im Vordergrund des Interesses stand die Selbstoffenbarung von Adoleszenten gegenüber der Mutter, dem Vater, dem besten Freund, der besten Freundin, dem Partner sowie gegenüber Unbekannten. Man wollte feststellen, ob es diesbezüglich alters- und geschlechtsbedingte Unterschiede gebe. Außerdem sollte das Verhältnis zwischen Selbstoffenbarung und Schüchternheit ermittelt werden. Es erwies sich, dass die Selbstoffenbarung gegenüber der Mutter und der besten Freundin eine Ein-Faktoren-Struktur hat: Heranwachsende junge Menschen vertrauen sich diesen beiden Personengruppen gleichermaßen an, um mehr oder weniger intime

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 3 (53),
STR. 341-363

LACKOVIĆ-GRGIN, K.,
PENEZIC, Z., ŽUTELIJA, S.:
DOBNE I SPOLNE ...

Probleme zu besprechen. In der Selbstoffenbarung gegenüber dem Vater, dem besten Freund, dem Partner sowie gegenüber einer unbekannt Person konnte eine Zwei-Faktoren-Struktur offen gelegt werden: Einen Faktor stellen intime Persönlichkeitsbereiche dar, den zweiten Faktor weniger intime Themen. D.h., Adoleszenten vertrauen sich diesen Personengruppen bei intimeren Problemen weniger an. Die Schüchternen unter den Befragten sagten aus, dass sie sich dem Vater und dem besten Freund weniger offenbarten; hingegen ergab sich kein Zusammenhang zwischen Schüchternheit und der Selbstoffenbarung gegenüber der Mutter und der besten Freundin. Mädchen vertrauen sich ihren Müttern, ihrer besten Freundin und dem Partner eher an, als dies bei Knaben und jungen Männern der Fall ist. Dieses Verhältnis stimmt überein mit Werten, die über das entsprechende Verhalten von erwachsenen Frauen und Männern ermittelt wurden. Allgemein gilt, dass Mittelschüler und Gymnasiasten sich bei Problemen intimerer Natur ihren Partnern in weit geringerem Maße anvertrauen als Studenten. Mittelschüler und Gymnasiasten männlichen Geschlechts vertrauen sich zudem ihren Vätern und Müttern sowie ihrer besten Freundin weniger an, als dies bei männlichen Studenten der Fall ist.

* Das Kroatische Schulsystem sieht nach der abgeschlossenen Grundschule (1.– 8. Klasse) den Besuch einer sog. Mittelschule oder eines Gymnasiums vor (1.– 4. "Mittelschul-" bzw. "Gymnasialklasse").